

Michal Chrabrý (rumunsky Mihai Viteazul, maďarsky Vitéz Mihály, rodným jménem „Pătrașcu“, 1558 – 1601) byl princem valašským (1593-1601), transylvánským (1599-1600) a moldavským (1600). Během jeho vlády, která spadala do stejného období jako dlouhá válka, byla tato tři knížectví na území dnešního Rumunska a Moldávie poprvé spojena pod vládou jednoho rumunského panovníka, třebaže toto sjednocení trvalo méně než šest měsíců. Je považován za jednoho z největších rumunských národních hrdinů.

Rytina Michala Chrabrého

Michal Chrabrý na malbě z 19. stol. (Mișu Popp)

Pečeť Michala Chrabrého po sjednocení
všech tří rumunských knížectví

Michal Chrabrý se narodil v roce 1558 v obchodnickém městě na břehu Dunaje, v Tîrgul de Floci, jeho matkou byla Teodora Oraşul z rodiny Cantacuzinů, o původu otce se vedou mezi historiky spory (některými je Michal považován za nemanželského syna valašského knížete). Jeho politická kariéra rychle stoupala, nejprve nabyt jisté jmění i zkušenosti jako obchodník ve východních podunajských přístavech a bazarech, postupně se povznesl mezi bohaté a vlivné bojary, zastával několik významných úřadů (byl např. vysokým dvorským úředníkem na valašském dvoře), až roku 1590 dosáhl hodnosti bána v Craiově. Jako šestadvacetiletý mladík se oženil s paní Stancou, bohatou statkářkou, jejíž věno pak zvětšil přikoupením dalších statků – zaměřil se na skupování vesnic a díky investicím do tohoto ambiciózního programu se nakonec stal nejbohatším vlastníkem půdy v knížectví. Vytvořil si tak silnou hospodářskou základnu, která mu měla zvýšit osobní moc a prestiž. V letech (1592-1593) vedl bojarskou opozici proti knížeti Alexandrovi Zlému, který si sestavil radu z nových bojarů, které si s sebou přivedl z Cařihradu. Spiknutí však bylo odhaleno a staří bojaři byli popraveni. Michalovi se podařilo včas uprchnout do Sedmihradska k Zikmundu Báthorymu, brzy se ale vydal do Cařihradu za svým strýcem. Zde si s pomocí bratrance (řeckého bankéře) Andronicuse Cantacuzina, anglického velvyslance Edwarda Bartona a patriarchy Jeremiáše II. vyjednal po nutných úplatcích a darech osmanskou podporu¹ pro svůj nástup na valašský trůn. Sultánem byl jmenován knížetem v září 1593 a svou skutečnou vládu začal 11. října.

Michal Chrabrý ihned po nástupu na valašský trůn začal posilovat ústřední moc státu, nahradil stávající členy knížecí rady vysokými úředníky loajálními vůči své osobě. Jeho důvěra ve feudální systém tvořící mocenskou základnu ve spojení s potřebou uchovat si podporu šlechty ho vedla k posílení pozic bojarů oficiálním připoutáním poddaných k půdě. Zároveň přijal za vlastní protitureckou politiku a následující rok vstoupil do křesťanské aliance (Svaté ligy) zformované proti Turkům papežem Klimentem VIII., v níž byly zastoupeny habsburská říše, Španělsko, Benátky, papežský stát a některé italské státy. Podílel se na jejich válce proti sultánovi a uzavřel celou řadu politických a vojenských smluv, s cílem posílit mezinárodní pozice svého knížectví – uzavřel mír se Zikmundem Báthorym v Transylvánii, s Aronem Vodou (1592-1595) v Moldávii a s císařem Římské říše Rudolfem II. „Ve své zemi bych mohl zůstat v klidu a bezpečí, bez jakéhokoliv strachu, kdyby mě nebyla povolala má věrnost ke křesťanství“, píše v jednom pozdějším listě.

¹ Turecko v této době potřebovalo v podrobených zemích klid, neboť znova zahájilo válku s Rakouskem. Proto stížnosti valašského bojarstva proti Alexandru Zlému byly vzaty v úvahu. Na trůn byl dosazen navržený kandidát, bán Michal představovaný jako „syn panovníka“, jehož předkem byl prý Pătraşcu Dobrý.

Boj proti Turkům, kteří mu nedovolovali upevnit jeho vládu, zahájil Michal na podzim roku 1594, když rozpoutal vzpouru v Bukurešti. Zdejší turečtí věřitelé byli 13. listopadu povoláni do správy pokladny pod záminkou, že jim budou zaplaceny dluhy, Michal Chrabrý je však nechal zavřít v budově a spálil ji i s nimi do základů a nařídil zmasakrovat všechny Turky ve Valašsku. Během zimy 1594-1595 dobyl několik tureckých citadel podél Dunaje (Giurgiu, Brăila, Hârșova, Silistra), zatímco moldavští spojenci pod vedením Arona Vody porazili Turky v Iași (Jasech) a jiných částech Moldávie. Michalovy nájezdy pokračovaly daleko směrem na jih až k Drinopolu a vyvolávaly paniku v Cařihradě, kde zavládl strach, že se valašský kníže každou chvíli objeví před hradbami hlavního města a vážně poškodí zásobování. Michalova vzpoura a výpady za kořistí postihovaly tureckou říši nejen z hlediska vojenského, ale i politického a hospodářského. Politicky jeho vzpoura přinášela povzbuzení balkánským národům utlačovaným Turky. Hospodářsky byl jeho úder pocíťován neméně silně. Odmítnutí dále posílat dobytek a pšenici z rumunských zemí vyvolalo nedostatek ve skladech Porty a způsobilo vlnu drahoty v Cařihradě. Neplacení poplatku zvýšeného o 30 tisíc zlatých rozvracelo tureckou pokladnu právě v době, kdy Porta potřebovala dostatečné množství peněz na válku s Habsburky.

V odpověď na to nařídil sultán velkovezírovi Sinan Pašovi, aby v létě 1595 vpadl do Valašska. Michal se proti tomu rozhodl pojistit uzavřením spojenecké smlouvy se Zikmundem Báthorym, knížetem sedmihradským. Vyslal proto do Alby Iulie poselstvo. Bojaři z poselstva však uzavřeli takovou úmluvu, podle níž mohl Michal ve Valašsku zastávat pouze úřad místodržícího sedmihradského knížete, a skutečným vládcem se měla stát bojarská rada. Michal se musel vzdát práva uzavírat samostatně smlouvy a udělovat milosti ve vlastní zemi. Kromě toho dovolil sedmihradskému sněmu, aby spolu s Radou dvanácti valašských bojarů určoval výši daní vybíraných v knížectví. Zikmund Báthory se pokusil vynutit si stejná práva i na Aronovi. Když moldavský kníže odmítl přijmout tak omezující podmínky, Zikmund obvinil Arona z velezrady a v dubnu 1595 jej uvěznil a poslal i s rodinou a pokladem do Alba Iuliy. Moldavský kníže zemřel – nejspíš otráven – na konci května na hradě Vint. Zikmund pak zahájil útok na knížectví a na trůn dosadil svého chráněnce Štěpána Razvana (1595), který 24. května 1595 v Alba Iulii podepsal spojující smlouvu formálně podržující Moldávii pod transylvánskou nadvládou. V červenci 1595 se tedy Zikmund Báthory stal de facto knížetem všech tří zemí: Transylvánie, Valašska a Moldávie.

Smlouvu uzavřeli valašští bojaři ve svůj prospěch, v rozporu s přáními Michala, kterého pouze momentální situace přinutila, aby tvrdé podmínky aliance akceptoval. Zatímco bojaři využili příležitosti k posílení svých privilegií, Michal chápal spojení jako provizorní

řešení a ve skutečnosti se těšil úplné autonomii. Byl si velmi dobře vědom skutečnosti, že sedmihradský kníže postrádá prostředky k tomu, aby si podmínky smlouvy mohl vynutit; na druhé straně valašský kníže získal cennou materiální podporu umožňující mu, aby se mohl postavit tureckému protiútoky. Když turecká armáda, vedená velkovezírem Sinan Pašou vstoupila v létě 1595 do Valašska, Michal, neschopen zabránit Turkům v překročení Dunaje, se dal na ústup před nepřítelem. Bral v úvahu početní převahu tureckých sil, a proto vybral za místo bitvy dne 23. srpna 1595 Čalugäreni, uzavřenou oblast, obklopenou kopci, která neposkytovala tureckým oddílům dostatečný prostor k manévrování. Tři pašové padli v boji a byla ukořistěna zelená korouhev Prorokova, kterou s sebou turecká vojska, pochodující do bitvy tradičně nosila. Nicméně Čalugäreni představovalo pouze taktické vítězství; Michal pokračoval v ústupu před početně silnějším nepřítelem směrem ke Karpatům, zatímco Turci okupovali Târgoviște a Bukurešť. V Bukurešti přeměnili kostely na mešity a z kláštera, postaveného Alexandrem Vodou, udělali pevnost. Valašský kníže se utábořil ve Stoenești, kde čekal na sedmihradskou a moldavskou pomoc. Na počátku října 1595 společná armáda tří knížectví, doplněná toskánským oddílem, dobyla Târgoviște. Brzy nato Turci vyklidili Bukurešť, s blížící se zimou byli nuceni dát se na ústup z Valašska. Dne 28. října 1595 u Giurgiu podnikl Michal zničující útok, když turecké vojsko přepadl a rozdělil je. Osvobodil deset tisíc vězňů a získal nazpět kořist, které se turecké oddíly zmocnily za svého tažení. Při pokusu o přechod přes Dunaj velká část turecké armády zahynula. Následujícího dne Michal oblehl pevnost Giurgiu a dalšího dne ji za pomoci toskánského dělostřelectva dobyl. Toto a mnohá jiná vítězství valašského knížete přiměla Turky, zaneprázdněné válkou s Habsburky, k tomu, že roku 1598 uzavřeli s Michalem mír, a uznali tak jeho nezávislost.

Roku 1595 však Moldavsko napadli Poláci, aby na trůn dosadili kandidáta Porty bojara Ieremia Movilu (1595-1600), čímž byl tento stát fakticky vyřazen z protiturecké aliance. O dva roky později zahájil sedmihradský kníže Zikmund Báthory jednání s císařem Rudolfem II. o postoupení svých práv na sedmihradský trůn výměnou za vévodství Opole a Ratiboř ve Slezsku a v roce 1598 abdikoval na sedmihradský trůn. Proto Michal, aby si uchránil vydobyté pozice, zahájil jednání jak s Turky, tak s Habsburky. Porta podmiňovala jakékoliv spojení obnovou placení roční daně sultánovi. Valašský kníže se proto rozhodl uzavřít spojení s Habsburky a uznal Rudolfa II. za svého nového suveréna. Podmínky nového spojení byly mnohem liberálnější než ty, které si před třemi lety stanovil Zikmund Báthory. Výměnou za uznání lenní svrchovanosti císaře získal Michal podporu pro armádu, uznání dědičné vlády svého rodu nad Valašskem a pokud by neměl dědice, nabývalo shromáždění stavů právo vybrat si nového knížete. Zaručena mu byla i autonomie knížectví.

Smlouva začala platit v červenci 1598, když složil kníže slib věrnosti do rukou zástupce Rudolfa II. v klášteře Dealu.

Situace se zkomplikovala, když se v srpnu 1598 Zikmund Báthory nečekaně vrátil na sedmihradský trůn, aby se ho za necelý půlrok náhle dne 30. března 1599 zřekl ve prospěch kardinála Ondřeje Báthoryho, příbuzného moldavského knížete Ieremia Movily, podporovaného Poláky. Ondřej požadoval, aby Michal uznal své vazalství a Michal předstíral poslušnost vůči Ondřejovi. Tajně se však snažil přesvědčit Rudolfa II., aby dal sedmihradského knížete odstranit. Tyto plány ztroskotaly pro indispozici Rudolfa II. Michal se tedy obrátil k Turkům a zahájil tajná jednání se sultánem. Souhlasil s placením nominální daně a s tím, že pod jeho ochranou Turci evakuují strategické dunajské pevnosti Giurgiu a Brăilu. Kardinál Ondřej Báthory intrikoval proti valašskému panovníkovi a snažil se prosadit na valašský trůn bratra moldavského knížete Simiona Movilu. Vzrůstající moci valašského panovníka nepřál ani polský kancléř Jan Zamojský. Jako jediné řešení dané situace Michal Chrabrý viděl spojení všech rumunských knížectví pod jednou vládou.

Po dokončení veškerých příprav podnikl Michal bleskový vpád přes Karpaty a porazil dne 28. října 1599 Báthoryho armádu v bitvě u Selimbăru. Ondřej byl zajat a sťat, když utíkal z bitvy. Báthoryho hlavu přinesli Sékelové Michalovi. Kníže projevil s jejich činem nesouhlas, vypravil svému sokovi nákladný pohřeb a poté vstoupil do Alba Iulia, tehdejšího hlavního města knížectví, kde byl 1. listopadu 1599 zvolán knížetem Sedmihradska. Jako kníže Michal respektoval tradiční uspořádání Sedmihradska; odpřisáhl, že bude podporovat konstituční systém tří uznaných národů a čtyř přijímaných vyznání a uchová úřední jazyky knížectví (latinu a maďarštinu). Kromě konfiskace půdy některých nepřátel potvrdil državy jmenovaných šlechticů a privilegia měst a potlačil povstání rumunských rolníků², kteří povstali proti svým pánům při příchodu valašského knížete do Sedmihradska.

Již roku 1595 Michal podřídil rumunskou pravoslavnou církev v Sedmihradsku církvi valašské a roku 1599 nařídil, aby byla postavena metropolitní pravoslavná katedrála v Alba Iulii. Založil také kláštery v Albě Iulii a pravoslavné biskupství v Maramureši a nařídil, aby sedmihradští pravoslavní kněží byli osvobozeni z nevolnictví. Přes všechny snahy se Michalovi nepodařilo získat důvěru uherských šlechticů, kteří k němu měli odpor jako k cizinci a téměř okamžitě začali intrikovat. Aby upevnil kontrolu nad Sedmihradskem, Michal

² Opatřením, které zhoršovalo situaci rolnictva, bylo tak zvané Michalovo „připoutání“. Toto panovnickovo opatření, že totiž Rumun, „ať bude kdekoliv, má zůstat na věky Rumunem tam, kde se bude nacházet“, bylo provedeno roku 1595 po výpravě Sinan-Paši. Tehdy četní Rumuni – nevolníci – uprchli ze statků některých bojarů, na nichž pracovali. Podle Michalova nařízení neměli být přiváděni nazpět, nýbrž měli zůstat pod vládou těch bojarů, u nichž se usadili po útěku. Toto připoutání přivedlo do stavu nevolnictví i svobodné rolníky.

rychle připravil výpravu proti Moldavsku, jehož vládce Ieremia Movilă, vazal polského krále a spojenec Báthoryů, představoval nejaktuálnější ohrožení. Aniž by čekal na souhlas Rudolfa II., vpadl Michal do Moldavska na jaře roku 1600 jménem císaře. Nenarazil téměř na žádný odpor, Suceava kapitulovala po dvou týdnech (Movilă uprchl do Polska), a v době kratší tří týdnů získal kontrolu nad celým knížectvím. V Jasech v červenci roku 1600 velký kníže a vojenský vůdce hrdě sám sebe prohlásil „z Boží milosti za knížetem Valašska, Sedmihradska a celého Moldavska“. Michal Chrabrý takto dosáhl poprvé politického sjednocení všech tří rumunských knížectví.

Rudolf II. jmenoval rumunského knížete místodržitelem, ale počal se obávat jeho rostoucí moci. Postavení Michala Chrabrého nevyhovovalo ani Habsburkům, ani Polsku, ani Turecku. Sedmihradská a moldavská šlechta se obávala o svá práva a nebyla spokojena se silným vládcem. Spiknutí osnované Habsburky a uherskou šlechtou mělo za cíl Michalovo odstranění ze sedmihradského trůnu. Rudolf II. nedůvěřující uherské šlechtě se nejdříve pokusil s valašským knížetem vyjednávat a přimět ho, aby se zřekl Sedmihradska sám. Když zjistil, že Michal s tím nebude souhlasit a nepodrobí se, vydal Rudolf souhlas s povstáním proti němu. Sedmihradská šlechta se odmítla dostavit na sněm svolaný knížetem do Sebeșe na 1. září 1600, shromáždila se v Turdě a přísahala zde věrnost císaři. Vedená habsburským generálem Jiřím Bastou porazila valašského knížete dne 18. září 1600 v bitvě u Mirăslău. Michal Chrabrý se stáhl do Făgărașe. Ve stejnou dobu napadli Poláci Moldavsko, znovu dosadili na trůn Ieremia Movilu a vpadli do Valašska, kde Simion Movilă porazil Michalova vojska u Buzău.

V době této krize odjel Michal do Prahy, aby zde požádal císaře Rudolfa II. o pomoc. Císař souhlasil s podporou protiútoku na uherskou šlechtu, která se mezitím stačila obrátit proti Habsburkům. Potom Michal znovu vstoupil do Sedmihradska v čele císařské armády a spojil své síly se silami Jiřího Basty. Společně porazili sedmihradské šlechtice vedené Zikmundem Báthorym, který se opět vrátil na trůn, dne 3. srpna 1601 v bitvě u Guruslău. Basta, který chtěl zůstat jediným pánem v knížectví, cítil, že by Michal mohl opět získat původní moc a možná se stát oblíbencem císaře Rudolfa II., a nařídil proto, aby byl úkladně zavražděn. Ortel vykonala skupina valonských žoldnéřů dne 19. srpna 1601 v Cămpia Turzii. Ani Rudolf, ani arcikníže Matyáš nedali souhlas k vraždě, ale nezasáhli proti Bastovi, protože ho potřebovali, aby podrobil uherskou šlechtu v Sedmihradsku.

Michal neměl v úmyslu dosáhnout sjednocení rumunských zemí. Taková idea byla 16. století naprosto cizí. To, čeho dosáhl, bylo výsledkem osobních ambicí, potřeby chránit své pozice na trůně a přání dosáhnout nezávislosti v kombinaci s odporem k tureckému panství

a dopadu těživého tributu. Prokázal výjimečnou diplomatickou a vojenskou obratnost, když zápasil s intrikami sousedních mocností a dokázal, byť na chvíli sjednotit pod svou vládou Valašsko, Sedmihradsko a Moldavsko. Avšak základy pro upevnění jeho díla v té době neexistovaly. Přestože sjednocení všech rumunských knížectví pod vládou Michala Chrabrého mělo jepičí život, přežívalo jako ideál dalších generací, obzvláště v 19. století, kdy rumunští intelektuálové usilovali o sjednocení rumunských zemí v jeden národní stát.

Na počest významného národního hrdiny a vojevůdce založil král Ferdinand I. 26. 9. 1916 Řád Michala Chrabrého, který byl jako nejvyšší vojenské vyznamenání udělován za výjimečné činy na bitevním poli během první i druhé světové války. Celkem jím bylo oceněno 2184 lidí, za druhé světové války i několik členů vojenských sil „Osy“ (např. Karl Dönitz, Hermann Göring, ad.).

Seznam použité literatury:

- ✓ Dějiny Rumunska, Kurt W. Treptow, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000, s. 105 – 111.
- ✓ Dějiny Rumunska – za redakce akademika Mihaila Rollera – Státní nakladatelství politické literatury, 1957
- ✓ www.wikipedia.com ...